

CZTERY OBlicZA GEOMETRII: OD POSTULATÓW EUKLIDESA DO HIPOTEZY KOSMICZNEGO CENZORA

Maciej Dunajski

Department of Applied Mathematics and Theoretical Physics
University of Cambridge

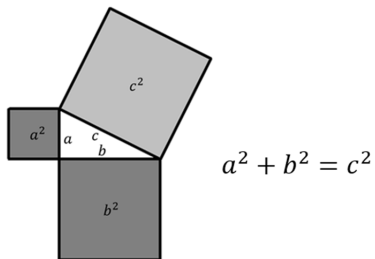

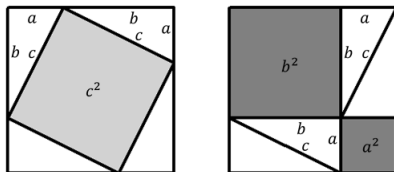
Piramida Cheopsa (2600BC).

- Geometria użytkowa: Stwierdzenia geometryczne ustalane empirycznie.
- Pojęcia abstrakcyjne nie różnią się od rzeczywistych obiektów:
Odcinek = kawałek sznurka, lub prosta ścieżka
Objętość = ile ziarna zmieści się w pojemniku.

TWIERDZENIE PITAGORASA

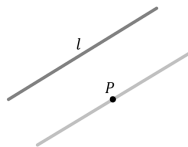
- Rygorystyczny dowód bez matematycznych symboli.

Postulaty Euklidesa z Alexandrii (4. wiek p.n.e.)

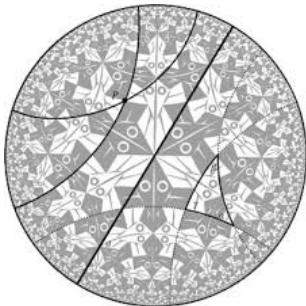
- 1 Dokładnie jeden odcinek łączy dwa dowolne punkty.
- 2 Dowolny odcinek można przedłużyć nieograniczenie.
- 3 Okrąg jest zadany przez jego promień i środek.
- 4 Wszystkie kąty proste są równe.
- 5 (Postulat równoległy) Przez dowolny punkt P nienależący do prostej l , przechodzi dokładnie jedna prosta zawierająca P , i nie przecinająca l .

DWIE NIE IDENTYCZNE PROSTE PRZECINAJĄ SIĘ W CO NAJWYŻEJ JEDNYM PUNKCIE

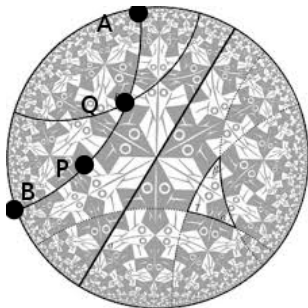
- Załóżmy, że tak nie jest (dowód 'nie wprost'. *Jedną z najlepszych matematycznych broni, doskonalszą niż gambit w szachach - szachista ryzykuje pionka czy figurę, zaś matematyk ryzykuje całą grę.* G. H. Hardy.)
- ... więc dwie proste przecinają się w punktach P i Q .
- Wtedy istnieją przynajmniej dwie proste przechodzące przez P and Q .
- Co zaprzecza pierwszemu postulatowi Euklidesa.

- Czy postulat równoległy ('przez dowolny punkt P nienależący do prostej l , przechodzi dokładnie jedna prosta zawierająca P , i nie przecinająca l ') jest niezależny od pierwszych czterech aksjomatów?
- Dysk Poincaré $\mathbb{D}$ = region wewnątrz okręgu o promieniu 1.
- Linie hiperboliczne

GEOMETRIA HIPERBOLICZNA

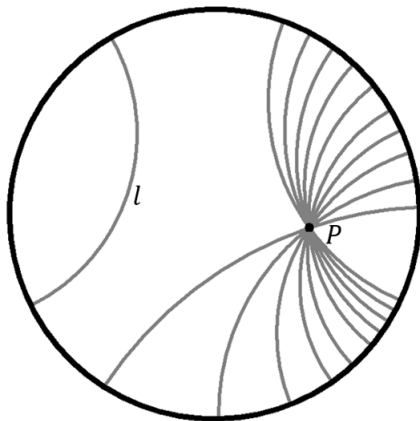
- Czy postulat równoległy ('przez dowolny punkt P nienależący do prostej l , przechodzi dokładnie jedna prosta zawierająca P , i nie przecinająca l ') jest niezależny od pierwszych czterech aksjomatów?
- Dysk Poincaré $\mathbb{D}$ = region wewnątrz okręgu o promieniu 1.
- Linie hiperboliczne

- Dystans hyperboliczny

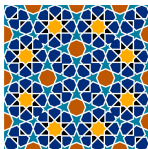
$$d(P, Q) = \ln \left(\frac{|AP||BQ|}{|AQ||BP|} \right).$$

GEOMETRIA NIE-EUKLIDESOWA: POSTULAT RÓWNOLEGLY NIE JEST SPEŁNIONY

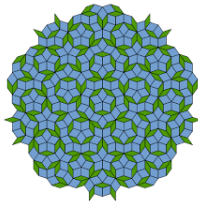

- Mozaika Marokańska

- Parkietaż Penrose'a: kafelki i strzałki

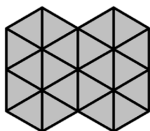

- Parkietaż regularny: plaster miodu

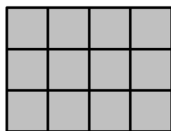

PARKIETAŻE EUKLIDESOWE I HIPERBOLICZNE

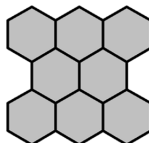
- Regularne parkietaże płaszczyzny

Triangles

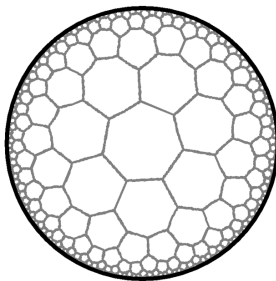

Squares

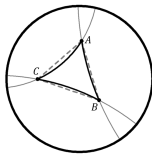

Hexagons

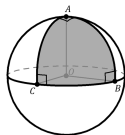
- Parkietaż hiperboliczny regularnymi siedmiokątami

- Trójkąt hiperboliczny: $\alpha + \beta + \gamma < \pi$.

- Trójkąt sferyczny: $\alpha + \beta + \gamma > \pi$.

- Krzywizna powierzchni

$$K = \frac{\alpha + \beta + \gamma - \pi}{\text{Area}(\Delta(ABC))}.$$

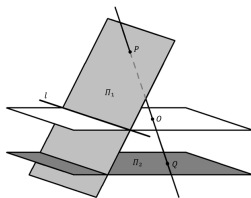

Duccio di Buoninsegna (circa 1310) *Pojmanie Jezusa*

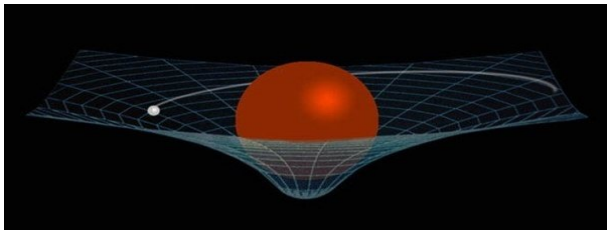
Canaletto (circa 1730) *Dziedziniec Pałacu Dożów*

HORYZONT=PROSTA W NIESKOŃCZONOŚCI

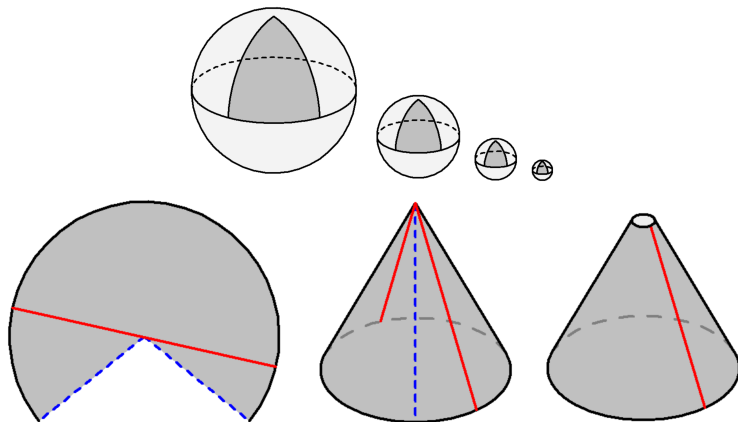

- 1 Rzut płaszczyzny Π_1 na płaszczyznę Π_2 z punktu O .
- 2 Punkt P w Π_1 rzutowany na przecięcie prostej OP z Π_2 .
- 3 Płaszczyzna rzutowa = płaszczyzna Euklidesowa + prosta.
- 4 Twierdzenie Pitagorasa: fałszywe (brak pojęcia pola powierzchni).
Brak pojęć równoległości, i odległości, ...

- Dwu-wymiarowa płaszczyzna, trój-wymiarowa przestrzeń , cztero-wymiarowa **czaso-przestrzeń** (przestrzeń=3+czas=1)
- Grawitacja jest efektem krzywizny

- Ogólna Teoria Względności Einsteina: **Masa=Krzywizna**.
- Obszary nieskończonej krzywizny: Wielki Wybuch, osobliwość czarnej dziury.
- Prawa natury (jakie znamy) się załamują.

- Twierdzenie (**Roger Penrose, 1965**): Pod warunkiem trzech 'rozsądnych' założeń czasoprzestrzeń musi zawierać osobliwość.
  - 1 Powrót do przyszłości to fikcja.
  - 2 Grawitacja jest siłą przyciągającą.
  - 3 Istnieje powierzchnia złapana.

- 1 Geometria Euklidesowa
- 2 Geometria Hiperboliczna
- 3 Geometria Rzutowa
- 4 Geometria Wszechświata

Copyrighted Material

Maciej Dunajski

GEOMETRY

A Very Short Introduction

OXFORD

Copyrighted Material

- 1 Geometria Euklidesowa
- 2 Geometria Hiperboliczna
- 3 Geometria Rzutowa
- 4 Geometria Wszechświata

Dziękuję!